

Paluu Kazakstanin uudismaalle

Tällä kertaa lensimme aron yli syksyisenä kuutamoyönä. Siellä täällä kuun säteet välkähtivät jokien ja järvien pinnasta, muuten näytti pimeältä ja autiolta. Syyskuussa palasin Kazakstanin aroille neljäkymmenen vuoden jälkeen. Neljäkymmentä vuotta sitten kirjoitin Tiedonantajaan (TA 20.8.1982, kuva 4) Moskovan yliopiston fysiikan opiskelijoiden työprikaati Ytimen rakennustyöstä Tselinogradin alueen Vishnevkan piirin Aktastyn kylässä, Neuvostoliiton uudismaalla. Me olimme ensimmäinen opiskelijaprikaati siellä, rakensimme asuintaloja muutamalle perheelle. Moskovalaisina olimme ihmettelyn aihe, kaukaisia vieraita Neuvostoliiton suurimmasta ja kauneimmasta yliopistosta.

Aktasty

Nyt olen käymässä samassa paikassa, itsenäisen Kazakstanin Akmolin alueen Arshalyn piirin Aktastyn kylässä. Matkaa maan pääkaupunkiin Astanaan on kuutisenkymmentä kilometriä. Vuonna 1982 Aktastyyn ei ollut kunnon tietä Vishnevkastasta, eikä ole Arshalysta vieläkään. Kuivalla kelillä aroa pitkin pääsee kulkemaan, sateen jälkeen maa on vesivelliä. Sateita on täällä harvoin, talvella tuiskuttaa lunta ja pakkahan paukkuu, tuuli puhalttaa kesät talvet. Taksi-kuskimme Mizam, entinen rekkakuski, etsii tietä ja väistelee kuoppia Toyotallaan. Mizam on Kazakstanin Turkستانissa syntynyt, Armenian turkkilaisten vanhempien jälkeläinen – Mizamin vanhemmat karkoitettiin Kazakstaniin toisen maailmansodan vuosina.

Kylän raitilla pysähdymme juttelemaan ensimmäisten tapaamiemme ihmisten kanssa. Näytän kuvia (Kuva 1) neljäkymmenen vuoden takaa näille ehkä neljän- viidenkymmenen vuoden ikäisille kyläläisille. Ihmeekseni he tunnistavat paikkoja, taloja, maisemia, innostuvat historiasta.

Olemme törmänneet yhteen taloista, joita aikanaan rakensimme. Täällä asuu Maria, kyläkoulun opettaja, per-

heineen. Hän on syntyperäisiä aktastylaisia, vuonna 1980 syntynyt. Opettajan vanhemmat tulivat Ukrainasta ja Siperiasta. Prikaatimme kokeili erilaisia rakennustekniikoita. Opettajan talo tehtiin harkoista, se on kestänyt. Pystyhirsisistä tehty talo ei tainnut kestää ensimmäistäkään talvea kun prikaatilaiset eivät saaneet sitä kesätöinänsä valmiiksi. Näyttää että nyt hirsitalojen paikalla on tyhjää pusikkoa.

Vuonna 1982 Aktastyssä asui nelisensataa ihmistä, saksalaisia, ukrainalaisia, kreikkalaisia, tataareja ja turkkilaisia, venäläisiä. Osa oli karkotettu sinne toisen maailmansodan aikaan, osa tullut uudismaata rakentamaan 1960-luvulla, monet olivat syntyneet kylässä. Nyt asukkaita on jäljellä vähän toistasataa. Kesäaikaan vielä riittää työtä maanviljelyssä ja karjanhoidossa. Sovhoosin karjan sijasta ihmisillä voi olla muutama oma lehmä, sika, kana, hevonen (Kuva 2). Talviaikaan nuorempi väki lähtee Astanaan tiilitehtaalle ja muualle töihin kun autioituva kylä ei tarjoa toimeentuloa. Koulu on paikallaan, mutta oppilaita on vain alaluokilla, tänä vuonna yhteensä kymmenkunta. Vanhemmat lapset käyvät koulua naapurikylässä.

Koulun naapurissa asuu traktoristi, syntyperäisiä kyläläisiä, joka ajoi traktoria viisikymmentä vuotta sovhoosin leivissä. Viimeisin traktori on hänen pihassaan kun nyt jo ehkä kahdeksankymppinen traktoristi lunasti sen itselleen eläkkeelle lähtiessään. Traktoristi on syntynyt jo ennen kun suuri uudismaan raivaus alkoi näillä lakeuksilla. Hänellä ei juuri ole hyvää sanottavaa kylän ja alueen hallinnon nykytoimista.

Aktastyssä näyttää suurinpiirtein samanlaiselta kuin neljäkymmentä vuotta sitten. Taloja ja aitoja on kyllä maalattu, näkyy satelliittiantenneja, kylän laidalla aurinkopaneelikin. Kaasujohto on vedetty kylään, mutta siinä ei kulje kaasua. Ovatko kaasurahat uponneet lahjuksina rakennuttajien taskuihin? Posti kulkee, pieni kauppa ja varmaan välskärin vastaanotto toimivat kuten neuvostoaikaan. Kylän tiedotus ja yhteydenpito hoituu nykyisin Whatsapp-viestein ja puheluin. Sitä kautta opettaja kertoi ja kyseli meidänkin prikaatistamme – vanhimmat mummit muistavat kyllä että me olimme siellä rakentamassa.

Arshaly

Aktastyssä puhutaan venäjää ja hautuumaan hautoja koristavat on ortodoksiristit. Piirikeskus Arshalyn laidalle on noussut uusi kirkkaansininen pieni moskeija. Piirikeskus on selvästi kehittynyt: Arshaly on erilainen kuin entinen Vishnevka. Sen näkee kylän keskusaukiolla, jossa Lenin on vaihtunut Kazakstanin kultaiseen soturiin ja puolueen piirikomitea aluehallintoon (Kuva 3). Aukion toisella puolella on uusi suuri liikuntapuisto lapsille ja aikuisille, toisella puolella esiintymislava kulttuuritilaisuuksia varten.

Kyltit ovat muuttuneet kaksikielisiksi – tässä maassa virallinen kieli on kazakki, mutta venäjä säilyy kansojen välisen kanssakäymisen kielenä. Koko maassa islaminuskaisen kazakkiväestön osuus on kasvanut yli kolmenkymmenen itsenäisyyden vuoden aikana ja venäjänkielisen ortodoksiväestön määrä vähentynyt. Uskonnot, kielet ja kansallisuudet näyttävät toistaiseksi elävän maltillisina ja rau-

hassa rinnakkain.

Itsenäinen Kazakstan

Kazakstan on täynnä ongelmia, korruptiota, eriarvoisuutta, klaanien valtaa ja ristiriitoja, mutta maa on kooltaan valtava sekä luonnonvaroiltaan ja mahdollisuuksiltaan rikas. On toivoa että Kazakstan uudistuu ja kehittyy oikeaan suuntaan, kun vielä onnistuu sekä vahvistamaan riippu-

mattomuuttaan että pitämään hyvät suhteet suuriin naapureihinsa Kiinaan ja Venäjään. Kyläilimme pääkaupunki Astanassa syyskuussa samalla viikolla kuin Xi Jinping ja paavi Fransiscus, Putin vieraili siellä lokakuussa. Vuosina 2011-2013 Kazakstanin nykyinen valtionpäämies Kassym-Jomart Tokajev toimi YK:n varapääsihteerinä Genevessä. 20. marraskuuta Tokajev valittiin uudelle, nyt seitsemänvuotiselle presidenttikaudelle. Kazakstanissa haasteita riittää ja diplomatiaa tarvitaan.

TEKSTI JA KUVAT: LAURA RONTU. AINEISTO JULKAISTU TIEDONANTAJASSA 12/2022 JOULUKUUSSA 2022.

Kuva 1: Tapaaminen opettajan talon edustalla 2022 (yläkuva). Harkkotalon rakennus on alkanut 1982 (keskikuva). Naapuritalo näyttää 2022 samalta kuin 1982, paitsi kaasuputkea ja kasvaneita puita (alakuva).

Kuva 2: Sovhoosin karjaa Aktastyssä 1982 (yläkuva). Hevospaimenet paimentavat asukkaiden karjaa 2022 (alakuva).

Kuva 3: Vishnevkan keskusaukio sateen jälkeen kesällä 1982 (yläkuva). Arshalyn keskusaukio syyskuussa 2022 (alakuva). Männyt peruskorjatun aluehallinnon talon edessä ovat venyneet neljässäkymmenessä vuodessa reilusti pituutta.

Uudismaan raivaajat kaik- kialta Neuvostoliitosta tuli- vat tänne 1950-luvun puoli- välissä. Leonid Brežnev oli silloin Kazahstanissa joht- massa työtä, jolla kolmen neljäsosan Suomen kokoinen alue aroa muutettiin viljelys- maaksi. Nykyisin Kazahstan tuottaa vuosittain yli 20 mil- joonaa tonnia viljaa, kymme- nesosan Neuvostoliiton vil- jantuotannosta.

Elämä arolla, kesän kuu- muudessa, talven pakkasis- sa, ainaisessa tuulessa, ei ole helppoa. Tänä kesänä ensim- mäiset sateet kevään jälkeen saatiin heinäkuun puoliva- lissa. Alkukesän kuivuus uh- kaa satoa: vehnää kasvaa har- vassa, lyhyinä korsiina.

Silti, 1950-luvun epäilijöi- den ennusteista huolimatta ihmiset uudismaalla elävät ja rakentavat, kasvattavat vuosi vuodelta enemmän vil- jaa ja karjaa. "Kazahstan on valtavien mahdollisuuksien maa, mutta uudismaa on vie- lä asia erikseen", vakuuttaa juliste Tselinogradin kau- pungissa, uudismaan kes- kuksessa.

Aktastyn kylä – matalia, valkoiseksi kalkittuja taloja, hanhien ja kanojen kaaka- tusta, lehmien ammuttaa ja lampaiden märintää, pö- röisten koirien haukuntaa. Isännät ajavat sivuvaunul- lilla moottoripyörällä pitkin aroa, lapset juokselevat kaikkialla.

Kylän kahdessa kaupassa myydään leipää, säilykkeitä, astioita, kenkiä, vaatteita. Yhteen valkoisista taloista ovat majoittuneet posti ja välskäri. Kulttuurin ystävät kokoontuvat iltaisin kymme- nen jälkeen elokuviin kylän klubille. Täällä asuu nelisen- sataa ihmistä: venäläisiä, saksalaisia, kazakkeja, uk- rainalaisia... (Saksalaiset ovat toisen ja kolmannen pol- ven neuvostokansalaisia, en- simmäisen ja toisen maail- mansodan jälkeen maahan jääneiden jälkeläisiä. Heitä on uudismaalla tuhansia. Kazahstanissa julkaistaan lehtiä ja kirjoja, toimitetaan radio-ohjelmia saksan kielel-

Ilmailuinstiitutin opiskelijoita matkalla Kazahstaniin hankki- maan lisäansioita, kokemaan ystävien kanssa prikaatielämää.

lä.) Kylä on toinen sovhoosi "Anarskin" kahdesta asutuk- sesta. Täällä kasvatetaan si- koja ja nautakarjaa, viljel- lään vehnää ja maissia.

Prikaati

Aktastyn kylän koulussa asumme me, opiskelijoiden rakennusprikaati "Ydin" Moskovasta. Prikaatilaiset ovat Moskovian yliopiston fy- siikan tiedekunnan opiskeli- joita ja työntekijöitä, useim- mat ydinfysiikoita. Me olem- me tulleet uudismaata ra- kentamaan, hankkimaan ra- hoja talven elämiseen, koke- maan ystävien kanssa pri- kaatielämän päiviä.

Olemme ensimmäinen opiskelijaprikaati tässä ky- lässä, moskvalaisina vielä erityisen ihmettelyn aihe. Rakennamme sovhoosilaisil- le asuintaloja. Aikaa on kak- si kuukautta, prikaatilaisia kolmisenkymmentä ja ta- voitteena viiden omakotita- lon rakentaminen.

Vielä teemme remonttia kahdessa navetassa, raken- namme uuden navetan pe- rustaa ja kunnostamme hau- tuumaata. Suunnitelmiin kuuluvat myös konserttien ja luentojen pitäminen, tapaa- miset kylän nuorison kanssa. Prikaatilaisten joukossa

on veteraaneja ja ensikerta- laisia. Gleb, prikaatin mesta- ri – mestari vastaa kaikkien töiden järjestelyistä raken- nuksella –, monen rakennu- salan ammatin taitaja, vaatii paljon itseltään ja muilta, joskus työtä tekevien taidoi- ta, työvälineistä ja muista mahdollisuuksista valitta- matta.

Lena, työprikaatien vete- raani jo viidentoista vuoden ajalta, osaa rapata ja muura- ta, auttaa kirvesmiestä, keit- tää päivällistä koko prikaa- tille, järjestää ja kommentaa kaikkia. Volodja, ydinfuusi- on ongelmien tutkija, prikaa- tin kirvesmiehiä, ei malta ol- la toimettomana edes vapaa- aikana. Andrei, prikaatin ko- missaari – komissaari vastaa valitustyöstä –, iloinen ja kaikkeen valmis ihminen, rakentaa, soittaa kitaraa, pe- laa jalkapalloa.

Prikatiirit Petja, Sergei ja Sura huolehtivat töiden suju- misesta eri puolilla raken- nusta. Monet meistä muista ovat enimmäistä, toista, kolmatta kertaa rakennus- töissä, enemmän tai vähem- män kokemattomia sekatyö- läisiä.

12 tunnin työpäivät

Teemme töitä melkein au- ringon noususta auringon laskuun, 12 tuntia vuorokau- dessa, kuusi päivää viikossa. Ensimmäinen viikko aron auringossa oli rankka meille talven jäljeltä heiveröisille, työntekoon totuttomille. Nautimme uimisesta joessa ja haaveilimme sadekuuros- ta. Miten tahdoinkaan silloin olla Suomen kuusikoissa mustikoita poimimassa! Työt etenevät hitaanaisesti, kuu- lemme siitä huomautuksia rakennustöitä valvovalta ih- misiltä.

Vaikeudet

Opiskelijoiden työprikaati tekee työstään sopimuksen vastaanottavan sovhoosin, rakennusyhityn tai tehtaan kanssa. Prikaati vastaa toi- den suunnittelusta ja etene- misestä, järjestää itsenäises- ti kaiken elämänsä. Toki apua saadaan vastaanottajil- ta, alueen puolue- ja nuorisoi- liittojärjestöiltä. Silti prikaa- tin vastuu ja ongelmat ovat melkoisia.

"Ytimen" vaikeudet alkoi- vat heti töihin päästyä. Risti- riitoja aiheuttivat prikaatin veteraanien ja nuorison kovi- n erilaiset lähtökohdat ja kokemukset. Veteraanit syyttivät nuorempia kurit- tomuudesta ja huonosta työn- teosta, nuorisoo epäili vete- raanien päättävän prikaatin asioista koko joukon mieli- piteitä kysymättä.

Ensimmäisestä yleisko- kouksesta kehittyi varsinai- nen nuorison kapina, myr- kyisiä, kiihkeä tilaisuus, jos- sa jokainen puhui suunsa puhtaaksi. Väiteltiin ruoka- lusta, työstä, päätöksenteos- ta, mainittiin nimeltä hyvin ja huonosti työtä tekeviä pri- kaatilaisia, keskusteltiin joi- denkin lähtemisestä takai- sin kotiin.

Kokouksen ainoaksi pää- tökseksi jäi keittäjien erotta- minen. Todellisuudessa hy-

vin töitä tehneet, keittäjätöi- hin tottuneet tytöt vaihdet- tiin ensikertalaisiin.

Kaikki loppui

Kun prikaatilaiset alkoi- vat tottua työntekoon, vete- raanien ja nuorten ristiriidat tasaantua, ilmaantui toisen- laisia vaikeuksia. Ensinn lop- pui seinien valkaisuun tarvittava kalkki, sitten lop- puivat yhden talon rakenta- miseen tarvittavat rautakou- kuit, sitten lopput sementti. Muutaman päivän jouduim- me kuljeksimaan tekemättä juuri mitään järkevää.

Sovhoosin edustajat eivät pitäneet kiirettä rakennus- tarvikkeiden toimittamisel- la, pikemminkin siirsivät meille kuuluvia lautoja ja tiil- lä muille työmaalleen. Asi- aan vaikutti sekä alun hidas työnteko että prikaatimme komentajan – komentaja vas- taa mm. tarvikkeiden ja työ- kalujen hankinnasta – varo- vaisuus. Rauhallinen ja myöntyväinen komentajam- me ei osannut pitää puoli- aan, kun täällä vaikeasti saatavia rakennustarvikkei- ta jaettiin.

Alkoivat kehittyä ristiriidat komentajan ja prikaatin ammattimiesten välillä. Jo- kainen yritti omin pain kor- jata tilannetta: seurauksena oli melkoinen anarkia.

Lentolippuni Moskovaan oli ostettu juuri siksi päivä- si, kun sementtiä ja kookku- ja taas saatiin. Uudet ystävä- ni jäivät vielä melkein kuu- kaudeksi rakentamaan lop- puun taloja, tekemään töitä, selvittämään vaikeuksia.

Prikaati opetti kantapään kautta kuinka vaikeaa uuden yhteiskunnan rakenta- minen on. Uudismaan opis- kelijaprikaatissa ja Neuvos- toliiton tehtaissa, rakennuk- silla ja tutkimuslaitoksissa joutuu itse ottamaan vas- tuun. Valmistaa tietä ei ole, uutta ei rakenneta kenen- kään ulkopuolisen kusten- nuksella. Sosialismin voima eivät ole vain jo saavutetussa vaan taidoissa voittoa vai- keuksia ja luoda uutta.

Kuva 4: Vuoden 1982 artikkelin teksti, skannattu. Vanhan artikkelin kuvat olivat toisten ottamia arkistokuvia muualta kuin Aktastystä.